

همتاسنجی

فرصت ناب هم افزایی

همتاسنجی

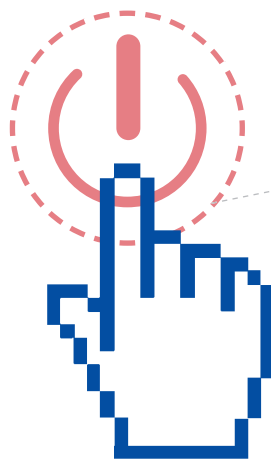
همتاسنجی^۱ نوعی از سنجش است که در آن شرایطی فراهم می‌شود که یادگیرندگان سطح، ارزش یا کیفیت عملکرد یا محصول^۲ هم‌کلاسی‌شان را با در نظر گرفتن معیارهایی مشخص ارزیابی کنند. سپس با ارائه بازخورد و بحث درباره دلایل قضاوتشان، برای دستیابی به نتیجه مورد توافق تلاش کنند. در منابع گوناگون از همتاسنجی با عبارات مترادفی مانند هم‌سالان سنجی، بازخورد هم‌تا یا ارزشیابی هم‌تایان نیز یاد شده است.

انواع همتاسنجی

در یک دسته‌بندی شناخته‌شده، همتاسنجی از نظر شیوه ارائه بازخورد به سه دسته تقسیم می‌شود: ارائه بازخورد کتبی، استفاده از بازخورد شفاهی و استفاده از مقیاس درجه‌بندی یا سنج. نکته حائز اهمیت آن است که این سه دسته را می‌توان با یکدیگر ترکیب و هم‌زمان از آن‌ها استفاده کرد. به‌عنوان مثال، در یکی از کلاس‌هایم، هر یک از یادگیرندگان یک فیلم آموزشی تولید کرده بود. حال باید در کلاس محصول یکدیگر را می‌سنجیدند. برای این کار از یک سنج استفاده کردم که در آن فهرستی از معیارهای سنجش یک ویدئوی آموزشی را که در طول دوره آموزش داده بودم، یادگیرندگان باید بین ۱ تا ۵، به محصول هم‌کلاسی‌شان نمره می‌دادند. سپس مقابل هر دسته از معیارها، به‌صورت کتبی دلایل نمره‌دهی خود را در جدول شرح می‌دادند. در مرحله بعد، هر یک از یادگیرندگان نتیجه ارزیابی هم‌گروهی خود را مطالعه می‌کرد. در نهایت، در گروه‌های دوفره درباره قضاوت‌هایشان بحث و گفت‌وگو می‌کردند تا به یک نتیجه مورد توافق دست پیدا کنند. در یک جلسه هم‌زمان از هر سه شیوه ارائه بازخورد استفاده شد. بنابراین، نوع همتاسنجی را می‌توان بر اساس پیچیدگی موضوع، زمان و شرایط یادگیرندگان انتخاب کرد و الزامی برای گزینش یکی از آن‌ها وجود ندارد.

چرا از همتاسنجی استفاده کنیم؟

برای دستیابی به سنجشی معتبر و مطلوب نیاز است

اشاره

همه ما کمابیش فشار روانی آزموده‌شدن، به‌خصوص در شب‌های امتحان را تجربه کرده‌ایم. این تجربه زیسته ناخوشایند زمینه‌ای شد برای آنکه این دغدغه گوشه ذهن بماند که در نقش یاددهنده، تا حد امکان از فشار روانی سنجش بکاهم. راهکار معقول برای دستیابی به این هدف، محور قراردادن سنجش تکوینی به جای سنجش پایانی است. بدین ترتیب که با استفاده از روش‌های متنوع در طول دوره آموزشی، شواهد متعددی از یادگیرندگان جمع‌آوری شوند تا با کنار هم قراردادن آن‌ها، سنجشی معتبر و مطلوب انجام شود. همتاسنجی یکی از شیوه‌های سنجش تکوینی است که اگر به‌درستی طراحی شود، می‌تواند فرصت‌های یادگیری ارزشمندی را ایجاد کند و به سنجش عمیق‌تر آموخته‌های یادگیرندگان کمک کند.

کلیدواژه‌ها: سنجش تکوینی، همتاسنجی، هم‌سالان سنجی، ارزشیابی هم‌تایان

سنجش تکوینی و فرایندمحور مورد توجه قرار گیرد. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز بر استفاده از رویکرد ارزشیابی فرایندمحور تأکید شده است (راهکار سند ۳-۱۹). همتاسنجی به عنوان یکی از روش‌های سنجش تکوینی می‌تواند فرصت‌هایی را برای بهبود فرایند آموزش ایجاد کند. این فرصت‌ها عبارت‌اند از:

۱. **دستیابی به سطوح بالای یادگیری**
در غالب کلاس‌ها موضوعات متعدد سلسله‌وار ارائه می‌شوند و با شیوه‌هایی مرسوم و یکنواخت سنجش می‌شوند. در این میان، سطوح بالای یادگیری مثل توانایی تحلیل، نقد کردن و ترکیب به فراموشی سپرده می‌شوند. اتفاقی که در همتاسنجی می‌افتد، آن است که یادگیرندگان در شرایطی قرار می‌گیرند که باید از آموخته‌های خود برای نقد کردن عملکرد یا محصول سایر یادگیرندگان استفاده کنند. در این فرایند باید بتوانند تحلیل کنند و با دلایلی قانع‌کننده، عملکرد یا محصول را ارزیابی کنند. از سوی دیگر، همتاسنجی به یاددهنده کمک می‌کند از دستیابی یادگیرندگان به سطوح بالای یادگیری اطمینان حاصل کند.

۲. تقویت مهارت‌های ارتباطی

یکی از پیامدهای بلندمدت استفاده از همتاسنجی تقویت مهارت‌های ارتباطی است. «همتاسنجی ذاتاً نوعی تلاش اجتماعی است». در دوران شیوع ویروس کرونا که کلاس‌ها مجازی برگزار می‌شدند، یکی از معضلات مهم، کاهش تعامل یادگیرندگان با یکدیگر بود که زمینه ضعف مهارت‌های ارتباطی در سنین گوناگون را ایجاد کرد. در این دوره با کلاسی مواجه شدم که دانشجویان آن، با وجود یک سال هم‌کلاسی بودن، تا به حال تصویر یکدیگر را ندیده بودند و تعامل بسیار محدودی با هم داشتند. یکی از راهکارهایی که کمک کرد تعامل هدفمندی بین آن‌ها شکل بگیرد و به اصطلاح یخشان بشکند، استفاده از شیوه همتاسنجی در کلاس بود. فرایند همتاسنجی یادگیرندگان گفت‌وگو کردن را تمرین می‌کنند و یاد می‌گیرند چگونه با هم‌تاییشان بازخورد دهند و ارتباطی مؤثر برقرار کنند.

۳. بهبود تفکر انتقادی

زمانی که یادگیرندگان عملکرد یا محصول هم‌کلاسی‌هایشان را می‌سنجند، نقد کردن را تمرین می‌کنند. علاوه بر آن، پذیرش نقدها و شنیدن استدلال‌های مخالف را نیز می‌آموزند.

۴. افزایش تسلط بر موضوع یادگیری

در همتاسنجی امکان تکرار و درگیر شدن با موضوع یادگیری فراهم می‌شود. یادگیرندگان با معیارهای سنجش درگیر می‌شوند و باید عملکرد یا محصول مشخصی را با معیارهای مدنظر مقایسه کنند تا نقاط قوت، ضعف‌ها و شکاف‌ها را شناسایی کنند. همچنین باید عملکرد یا محصول خودشان را چندین بار بازبینی کنند تا بتوانند از آن دفاع کنند.

۵. کاهش اضطراب امتحان

استفاده از روش‌های متنوع ارزشیابی تکوینی از جمله همتاسنجی در طول دوره آموزشی از فشار روانی و اضطراب ناشی از ارزیابی می‌کاهد؛ به‌خصوص اگر همتاسنجی در طول دوره تکرار شود، تأثیر بیشتری در کاهش اضطراب یادگیرندگان خواهد داشت.

الزامات اجرای مؤثر همتاسنجی

یکی از الزامات مهم اجرای روش همتاسنجی، تأکید بر اصول ارائه بازخورد است. پیشنهاد می‌شود معلمان و مدرسان، پیش از اجرا و حین اجرا، ویژگی‌های بازخورد مطلوب را آموزش دهند. برای مثال می‌توان شیوه بازخورد ساندویچی را عنوان کرد. این شیوه کاربردی است و نام استعاره آن کمک می‌کند بهتر در ذهن بماند.

استفاده از سنجه را نیز می‌توان از الزامات اجرای مؤثر این روش در نظر گرفت. مطالعات نشان می‌دهند، زمانی که در اجرای همتاسنجی از سنجه استفاده می‌شود، دقت بازخوردها بالا می‌رود در طراحی سنجه باید توجه شود گزاره‌ها شفاف و گویا باشند و کلمات مبهم و کلی که برداشت‌های متفاوتی از آن‌ها می‌شود به کار نروند.

از عوامل مهم دیگر، شفافیت شیوه نمره‌گذاری است. نیاز است توضیحات روشنی به یادگیرندگان ارائه شود تا آن‌ها مطلع شوند اطلاعات مربوط به همتاسنجی در سنجش تکوینی لحاظ می‌شود و نسبت آن چقدر است.

بنابراین، برای کسب شواهد متنوع و معتبرتر به استفاده از روش‌های متنوع سنجش در طول دوره آموزشی نیازمندیم. استفاده از همتاسنجی نیز می‌تواند بستری برای کسب شواهد بیشتر از پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان را فراهم کند، ضمن آنکه به تقویت مهارت‌های ارتباطی و تفکر انتقادی دانش‌آموزان کمک می‌کند و می‌تواند از اضطراب آن‌ها بکاهد.

پی‌نوشت‌ها

1. Peer Assessment
2. Product

منابع

1. Double, K. S., McGrane, J. A., & Hopfenbeck, T. N. (2020). The impact of peer assessment on academic performance: A meta-analysis of control group studies. *Educational Psychology Review*, 32(2), 481-509.
2. Sanchez, C. E., Atkinson, K. M., Koenka, A. C., Moshontz, H., & Cooper, H. (2017). Self-grading and peer-grading for formative and summative assessments in 3rd through 12th grade classrooms: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, 109(8), 1049.
3. Strijbos, J. W., & Wichmann, A. (2018). Promoting learning by leveraging the collaborative nature of formative peer assessment with instructional scaffolds. *European Journal of Psychology of Education*, 33(1), 1-9.
4. Topping, K. (2017). Peer assessment: Learning by judging and discussing the work of other learners. *Interdisciplinary Education and Psychology*, 1(1), 1-17.

همتاسنجی از نظر شیوه ارائه بازخورد به سه دسته تقسیم می‌شود: ارائه بازخورد کتبی، استفاده از بازخورد شفاهی و استفاده از مقیاس درجه‌بندی یا سنجه. این سه دسته را می‌توان با یکدیگر ترکیب و هم‌زمان از آن‌ها استفاده کرد

